

Ministerul
Infrastructurii și
Dezvoltării Regionale
al Republicii Moldova

Agenția de
Dezvoltare Regională
Nord

Coordonat:
Ana MARDARE
Secretar de Stat

” ” _____ 2023

Aprobat
prin decizia CRD Nord
nr. ___ din _____ 2023

RAPORT DE PROGRES

privind implementarea POR Nord 2022-2024

ianuarie - decembrie 2023

Bălți 2023

CUPRINS

LISTA DE ABREVIERI ȘI ACRONIME	3
SUMAR EXECUTIV	4
INTRODUCERE	7
PRINCIPALELE REZULTATE ALE POR NORD ATINSE ÎN PERIOADA DE RAPORTARE:	9
Realizări POR Nord la nivel de obiective generale	9
OBIECTIV GENERAL 1: Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a RDN	9
Direcția prioritară 1.1. Consolidarea rolului și funcțiilor în sporirea competitivității regiunii	10
<i>Dezvoltarea orașelor poli de creștere</i>	10
<i>Accelerarea dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare</i>	11
<i>Revitalizarea orașelor mici și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice</i>	12
Direcția prioritară 1.2. Îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiune	13
<i>Dezvoltarea mediului antreprenorial</i>	13
<i>Sporirea atractivității turistice</i>	14
Direcția prioritară 1.3. Identificarea și promovarea specializării inteligente în regiune	16
OBIECTIV GENERAL 2: Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii	17
Direcția prioritară 2.1. Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază la nivel regional	18
Direcția prioritară 2.2. Dezvoltarea infrastructurii de suport pentru afaceri	21
Direcția prioritară 2.3. Sprijinirea procesului de adaptare a regiunii la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor	22
OBIECTIVUL GENERAL 3: Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de implementare a politicii de dezvoltare regională	23
Direcția prioritară 3.1. Eficientizarea operațională a procesului de implementare a politicii de dezvoltare regională	24
Direcția prioritară 3.2. Sprijinirea consolidării mecanismului de finanțare al proiectelor de dezvoltare regional	26
Direcția prioritară 3.3. Dezvoltarea capacităților actorilor regionali în domeniile relevante politicii de dezvoltare regională	26
PROVOCĂRI ȘI RISCURI	27
BUNE PRACTICI ȘI LECȚII ÎNVĂȚATE	28
CONCLUZII	28

ANEXE

Anexa 1. Raport privind dezvoltarea capacităților specialiștilor ADR Nord, membrilor CRD Nord și a reprezentanților APL din RDN în perioada ianuarie - decembrie, 2023

Anexa 2. Repartizarea mijloacelor financiare ale FNDRL pentru perioada ianuarie - decembrie, 2023

ACRONIME

AAC	Asigurarea cu apă și canalizare
ADR	Agenția de Dezvoltare Regională
APL	Administrația Publică Locală
BNS	Biroul Național de Statistică
CDI	Cercetare dezvoltare Inovare
CDL	Comitetul Director Local
CNCDRL	Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale
CRD	Consiliul Regional pentru Dezvoltare
DUP	Document Unic de Program
FNDRL	Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală
GLR	Grupul de lucru regional
IA	Incubator de Afaceri
IDAM	Indicele de Deprivare a Ariilor Mici
IMM	Întreprinderi Mici și Mijlocii
ISA	Infrastructura de Sprijin a Afacerilor
MIDR	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale
PI	Parc Industriale
PIB	Produsul Intern Brut
POR	Program Operațional Regional
POL	Program Operațional Local
PRU	Program de Revitalizare Urbană
RIAM	Rețeaua Incubatoarelor de Afaceri din Moldova
RDN	Regiunea de Dezvoltare Nord
RDC	Regiunea de Dezvoltare Centru
RDS	Regiunea de Dezvoltare Sud
RDUTAG	Regiunea de Dezvoltare Unitatea Teritorial Administrativă Găgăuzia
SNDR	Strategia Națională de Dezvoltare Regională
LCM	Lucrări de Construcții Montaj
UIP	Unitatea de Implementare a Proiectelor
ZEL	Zonă Economică Liberă

SUMAR EXECUTIV

Documentul unic de program (DUP) 2022-2024, avizat de către Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale (CNCARDL) la 03.12.2021 și aprobat prin Hotărârea de Guvern nr.23 din 12.01.2022 include 13 proiecte de dezvoltare regională pentru Regiunea de Dezvoltare Nord (RDN), planificate pentru a fi implementate în următorii 3 ani. Ultima actualizare a DUP a intrat în vigoare pe data de 17.07.2023

Programul Operațional Regional (POR) Nord este elaborat în concordanță cu obiectivele Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru perioada 2022-2028 și totodată se bazează pe necesitățile de dezvoltare a RDN. Măsurile de intervenție vizează atât Programele și fondurile naționale, precum și cele oferite de donatori și parteneri de dezvoltare.

Prin Decizia CNCARDL nr. 21/22 din 22.12.2022 „Cu privire la aprobarea actualizărilor costurilor ale proiectelor prioritare de dezvoltare regională incluse în Planul anual de finanțare **pentru anul 2023**” au fost aprobate spre finanțare 11 proiecte de dezvoltare regională. Totodată, prin Decizia CNCARDL nr. 8/23 din 28.06.2023 Planul de finanțare al programelor și proiectelor de dezvoltare regională a fost revizuit, iar ultima modificare a costurilor prezentate în Tabelul Nr.1 sunt aprobate prin Decizia CNCARDL Nr.25/23 din 23.10.2023 *Cu privire la aprobarea modificărilor la Planul anual de finanțare din mijloacele Fondului național pentru dezvoltare regională și locală pentru anul 2023* cu includerea a 7 proiecte noi selectate din RDN depuse în cadrul concursului *competitiv și pe listă* în domeniul dezvoltării urbane, revitalizarea economică și socială a orașelor (ediția noiembrie 2022).

Tabelul nr.1

Nr. d/o	Denumirea proiectului	Domeniul de intervenție	Costul total al proiectului / suma aprobată din FNDRL 2023
1.	Construcția Centrului expozițional NORD-EXPO, mun. Bălți, str. Aerodromului, 1	VIA	24.773.268,00 / 0,00
2.	Rețeaua Start-up Hub: Laboratoare antreprenoriale din Regiunea de Dezvoltare Nord	VIA	5 469 987,33 / 3.348.984,22
3.	Reabilitarea, modernizarea și dotarea Muzeului de Istorie și Etnografie din municipiul Bălți	AT	4 724 923,72 / 2.166.418,30
4.	Valorificarea Patrimoniului Istorico-Cultural al Regiunii de Dezvoltare Nord prin reabilitarea Muzeului de Istorie și Etnografie din municipiul Soroca	AT	8 211 045,52 / 5.148.972,70
5.	Crearea și dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare pentru subzona Soroca a Zonei economice Libere Ungheni-Business	CSAE	29 923 350,00/ 0,00
6.	Modernizarea infrastructurii spațiilor publice și instituțiilor educaționale în zona de revitalizare din municipiul Bălți	RUDISP	22 077 709,08 / 9.592.395,37
7.	Păstrăm trecutul pentru viitor – Reabilitarea patrimoniului istoric al orașului Ocnița pentru generațiile viitoare”	RUDISP	5 574 679,69 / 865.744,96

8.	Noi oportunități educaționale pentru copiii de vârstă preșcolară din cartierul Dealul Romilor, mun. Soroca	RUDISP	8 238 128,12/ 0,00
9.	Creșterea nivelului de trai în zona de revitalizare Valea Curechiului a orașului Drochia	RUDISP	10 768 732, 00/ 0,00
10.	Reabilitarea infrastructurii de agrement și zonei verzi de pe str. Pușkin, or. Dondușeni	RUDISP	10 262 495,36/ 0,00
11.	Sîngerei orașul Incluziunii Teritoriale-etapa II	RUDISP	19 614 675,00/ 0,00
12.	Dezvoltarea infrastructurii urbane prin termoizolarea grădiniței publice din cartierul Gara Fălești	RUDISP	2 761 172,00/ 0,00
13.	Crearea complexului multifuncțional Sportiv	RUDISP	41 096 332,88/ 0,00
14.	Aprovizionarea cu apă din râul Nistru pentru 33 localități din raioanele Dondușeni, Soroca, Ocnîța	AAS	14.444.444,44/ 0,00
15.	Apă - necesitate primordială pentru o viață calitativă în Regiunea de Dezvoltare Nord	AAS	32 823 521,82 / 18.459.435,88
16.	Construcția stației de tratare a apei și extinderea sistemului de canalizare în orașele Edineț și Cupcini	AAS	7 575202,50 / 0,00
17.	Sisteme de sanitație moderne pentru cetățenii raionului Glodeni	AAS	18 561 624,78/ 8.774.532,63
18.	Apă pentru viață în regiunea de nord raioanele Florești și Soroca 2	AAS	35 876 486,13 / 2.144.062,67
19.	Construcția stației de epurare regionale și extinderea rețelelor de canalizare în or. Floresti	AAS	32 850 388,79 / 26.394.695,61

Principalele rezultate obținute în realizarea politicii de dezvoltare regională

perioada ianuarie-decembrie 2023:

- ✓ 1 Studiu de specializare inteligentă pentru Regiunea de Dezvoltare Nord a Republicii Moldova elaborat și aprobat;
- ✓ 3 ședințe CRD Nord desfășurate;
- ✓ 1 Regulament de funcționare a CRD Nord elaborat și aprobat;
- ✓ 3 proiecte soft cu finanțare externă în curs de implementare;
- ✓ 3 ședințe a grupului de lucru privind actualizarea Programului Regional Sectorial organizat în domeniul dezvoltării atractivității turistice în RDN;
- ✓ 6 instruirii în domeniul ISA realizate;

- ✓ 1 concurs regional în domeniul exportului organizat;
- ✓ 1 expo-târg facilitat, 5 IMM-uri din RDN promovate;
- ✓ 1 Sesiune de informare privind Completarea Cererilor de finanțare în cadrul Concursului de selectare a proiectelor de dezvoltare urbană, revitalizare economică și socială a orașelor organizată, ediția Noiembrie 2022;
- ✓ 1 seminar științific „Probleme prioritare și recomandări de ameliorare ale Indicatorilor Dezvoltării Umane în localitățile urbane și rurale din Regiunea de Dezvoltare de Nord ” organizat;
- ✓ 1 seminar informativ „Prezentarea Fondului International Visegrad” organizat;
- ✓ Workshop „ Dezvoltarea regională: model european de prosperitate” realizat;
- ✓ 2 evenimente de lansare a proiectelor: „Asigurarea demnității și rezilienței comunităților vulnerabile prin abilitare social-economică” și „Dezvoltarea digitală a agroturismului în Regiunea de Dezvoltare Nord al Republicii Moldova” organizate;
- ✓ 1 Forum de Business și Dezvoltare Urbană „SOROCA 2023” organizat;
- ✓ 1 Conferință regională „Specializarea inteligentă-perspective de dezvoltare în RDN”, organizată;
- ✓ 2 workshop-uri în cadrul proiectului „Dezvoltarea digitală a agroturismului în Regiunea de Dezvoltare Nord al Republicii Moldova” organizate;
- ✓ 2 vizite în Regiunea de Dezvoltare Nord pentru partenerii externi (Slovacia, Polonia) organizate;
- ✓ 1 Masă rotundă cu partenerii de dezvoltare din Wielkopolska privind potențialul investițional și turistic din Regiunea de Dezvoltare Nord organizată;
- ✓ 1 Ședință a Consiliului Consultativ Strategic pentru implementarea Planului de acțiuni a Studiului de Specializare Inteligentă pentru RDN” organizată și 1 draft al Regulamentului de funcționare a Consiliului Consultativ Strategic elaborat;
- ✓ 1 vizită de studiu la Agenția Regională pentru Dezvoltare VEST (România) organizată;
- ✓ 7 proiecte evaluate la nivel regional și interministerial depuse în cadrul concursului de selectare a proiectelor de dezvoltare urbană, revitalizarea economică și socială a orașelor (ediția noiembrie 2022);
- ✓ 7 proiecte noi din RDN incluse spre finanțare în DUP 2022-2024;
- ✓ 6 Note Conceptuale în cadrul Concursului (apel pe listă) pentru identificarea, evaluarea și aprobarea proiectelor de dezvoltare regională pe domeniul „Aprovizionare cu apă și sanitație” ediția noiembrie 2023 elaborate și depuse;
- ✓ 5 proiecte de dezvoltare regională în perioada post-implementare evaluate;
- ✓ 15 proiecte monitorizate post-implementare pentru asigurarea durabilității;
- ✓ 2 PRS evaluate: În domeniul sporirii atractivității turistice a RDN pentru perioada 2017-2023 și în domeniul AAS a RDN;
- ✓ 8 proiecte de infrastructură implementate (RTL realizată);
- ✓ 9 recepții la terminarea lucrărilor la proiectele implementate din FNDRL organizate
- ✓ 2 proiecte în decurs de implementare;
- ✓ 7 proiecte noi lansate spre implementare din sursele FNDRL la etapa de achiziții publice.

INTRODUCERE

Programul Operațional Regional (POR) Nord este principalul document de programare elaborat la nivelul Regiunii de Dezvoltare Nord (RDN) care asigură corespondența dintre Strategia Națională de Dezvoltare Regională (SNDR) 2022-2028 și intervențiile programate la nivelul regiunii. Documentul cuprinde o perioadă de programare de 3 ani, 2022-2024 inclusiv.

POR Nord își propune să contribuie la atingerea obiectivelor naționale strategice de dezvoltare regională. Prin urmare, direcțiile de dezvoltare ale regiunii au avut la bază viziunea strategică și obiectivele generale ale SNDR 2022-2028, fiind adaptate și ajustate la necesitățile regiunii.

POR Nord are la bază noua paradigmă de dezvoltare regională a țării, care reflectă atât tendințele europene de schimbare a paradigmei de abordare a dezvoltării regionale, cât și concluziile și lecțiile învățate pe parcursul ultimilor zece ani de implementare a politicii de dezvoltare regională, vizând intensificarea eforturilor pe sporirea competitivității regionale, pe utilizarea mai bună a potențialului celor mai importante zone urbane cu impact asupra creșterii ocupării forței de muncă și stimulării dezvoltării economice. Prin urmare, noul document strategic urmărește creșterea competitivității și dezvoltări durabile a Regiunii de Dezvoltare Nord, ajustarea disparităților și creșterea calității vieții cetățenilor.

Programul a fost realizat în conformitate cu prevederile metodologice de elaborare, aprobare și implementare a Programelor Operaționale Regionale, prin care au fost stabilite conținutul programului, cadrul de elaborare, consultare și aprobare al acestuia.

Documentul a fost aprobat prin decizia Consiliului pentru Dezvoltare Regională Nord nr.3 din 28 februarie 2022 și actualizat pe data de 7 februarie 2023 prin Decizia nr.2 Cu privire la Prezentarea Planului de implementare POR Nord pentru anul 2023.

Pe parcursul perioadei ianuarie – decembrie 2023, activitățile au fost desfășurate în conformitate cu Planul de acțiuni privind implementarea POR Nord pentru anii 2022-2024 și Planul de activitate al Agenției de Dezvoltare Regională Nord pentru anul 2023. Totodată, realizarea măsurilor este și va fi asigurată în continuare prin conlucrarea eficientă cu partenerii de dezvoltare și în colaborare cu autoritățile publice centrale și locale.

Prin urmare, toate activitățile desfășurate în perioada de raportare au rezultat din obiectivele generale și direcțiile prioritare stabilite în POR Nord 2022-2024.

Obiectivele generale al POR Nord sunt:

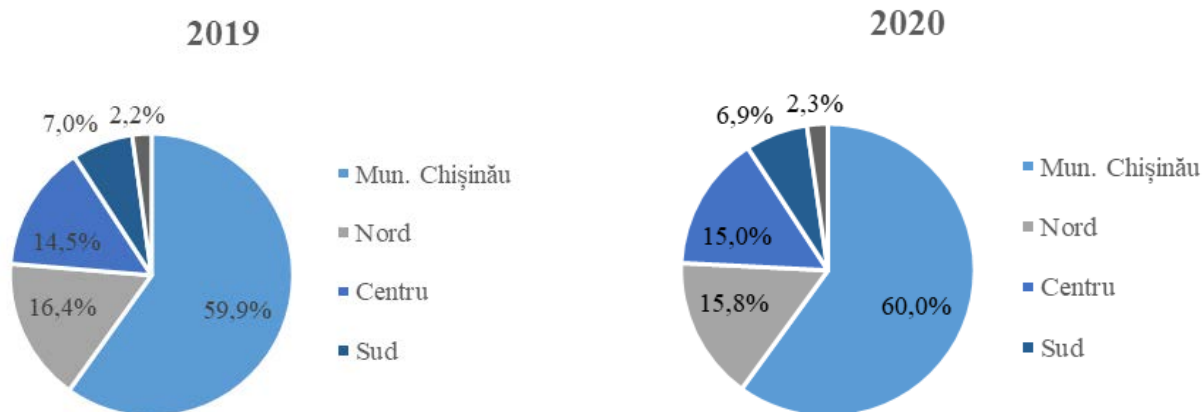
1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a Regiunii de Dezvoltare Nord.
2. Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii.
3. Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de implementare a politicii de dezvoltare regională.

Realizarea obiectivelor menționate au drept scop atingerea următoarelor rezultate până la sfârșitul anului 2024:

- 1) Creșterea ponderii PIBR a RDN de la 16,4% până la 20%;
- 2) Creșterea ratei de ocupare a populației – minim 45%;
- 3) Sporirea accesului populației la servicii publice de apeduct din surse sigure de apă – minim 60%;
- 4) Sporirea accesului populației la servicii publice de canalizare – minim 25%;
- 5) Sporirea accesului populației la sisteme de colectare a deșeurilor – minim 15%;
- 6) Creșterea coeficientului de implementare a proiectelor din DUP, în comparație cu ciclul precedent (2016-2020) de la 44% la minimum 75%;
- 7) Creșterea coeficientului de valorificare a resurselor planificate de la cca 50% la minimum 75%.

Analiza valorilor efective, disponibile pe pagina oficială a BNS arată, că în anul 2020 RDN a contribuit la crearea **PIB-ului național** cu 15,8%, poziționându-se pe locul întâi dintre regiunile de dezvoltare (cu

excepția mun. Chișinău). Este de menționat, că contribuția regiunii la crearea producției naționale a scăzut față de anul 2019 cu 0,6 p.p.

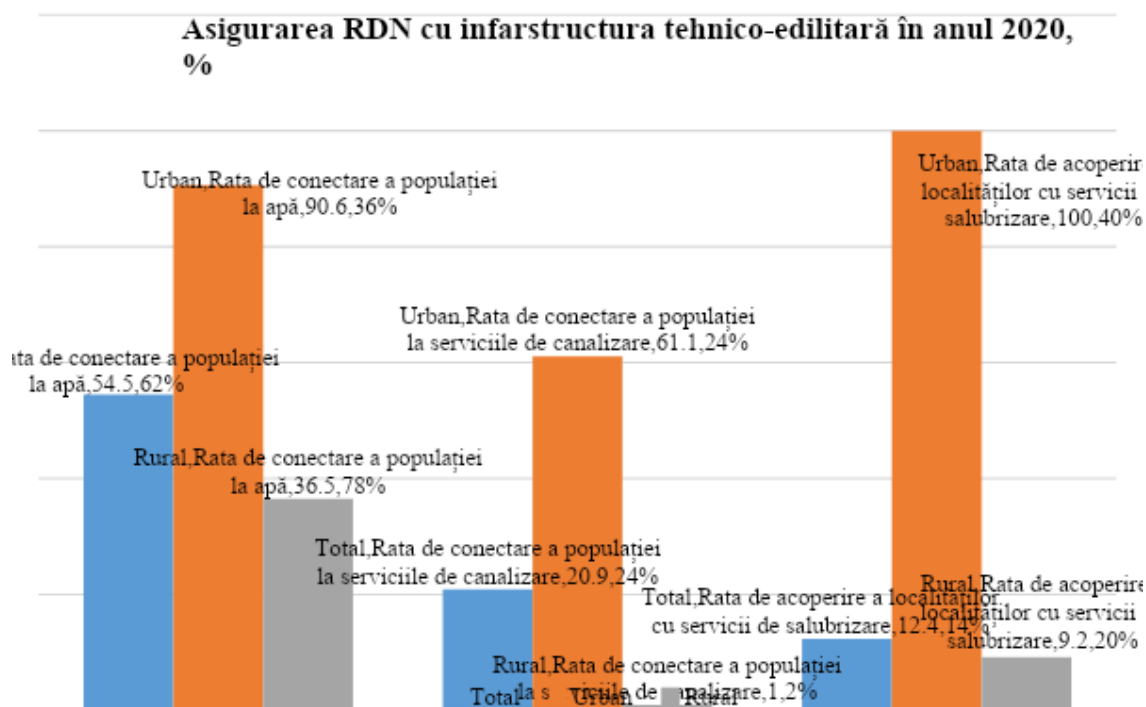

În ceea ce privește ocuparea forței de muncă în RDN, aceasta se poziționează peste media națională. În anul 2022 **rata de ocupare a populației** a constituit 45%, majorându-se cu 3,7 p.p. în raport cu anul 2020.

În contextul **infrastructurii tehnico-edilitare**, ritmurile de creștere ale acesteia sunt foarte modeste comparativ cu alte regiuni de dezvoltare. Astfel, conform ultimelor date disponibile pe pagina oficială a BNS, în anul 2020 situația se prezintă astfel:

- rata de conectare a populației la sistemul public de alimentare cu apă a fost de 54,5%, situându-se sub media națională (72,4%);
- rata de conectare a populației la servicii de canalizare a constituit 20,9%, fiind sub nivelul național (33,0%);
- rata de acoperire a localităților cu servicii de salubritate a atins nivelul de doar 12,4%.

Totodată este de menționat, că situația variază considerabil de la zonele urbane la cele rurale.

Reieșind din cele menționate mai sus, rezultă că pentru asigurarea dezvoltării și creșterii economice a regiunii, în continuare este necesar de atras investiții prin aplicare la diferite fonduri naționale și externe. Astfel, conform Deciziei CNCDDL nr. 21/22 din 22.12.2022 „Cu privire la aprobarea actualizărilor costurilor ale proiectelor prioritare de dezvoltare regională incluse în Planul anual de finanțare pentru anul 2023” au fost aprobate spre finanțare 12 proiecte de dezvoltare regională prezentate mai sus în Tabelul nr.1.

În detaliu, activitățile realizate în perioada ianuarie - decembrie 2023 la nivel de fiecare obiectiv sunt prezentate în partea ce urmează.

PRINCIPALELE REZULTATE ALE POR NORD ATINSE ÎN PERIOADA DE RAPORTARE:

Realizări POR Nord la nivel de obiective generale și direcții prioritare:

OBIECTIV GENERAL 1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a Regiunii de Dezvoltare Nord.

În pofida unor progrese înregistrate, RDN rămâne a fi puțin competitivă în contextul național, fiind puternic influențată de mai mulți factori:

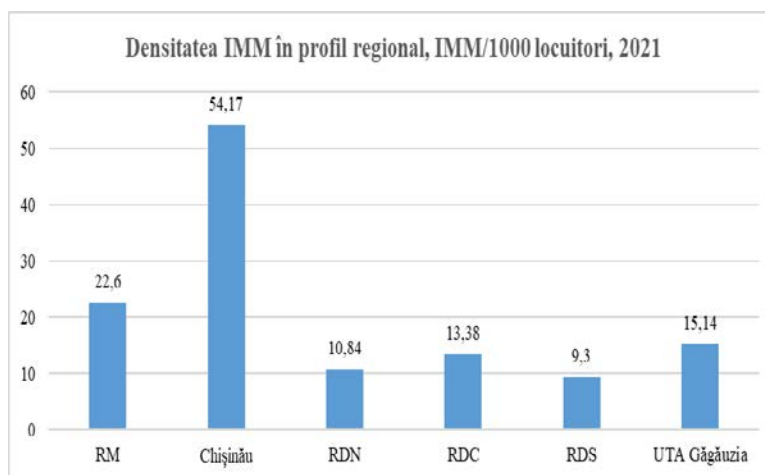
Un factor important este marginalizarea și periferizarea economică, socială, culturală, educațională și administrativă a mun. Bălți, care reprezintă al doilea oraș ca mărime și importanță din Republica Moldova. În ultimele decenii s-a format un decalaj enorm între mun. Bălți și mun. Chișinău practic pe toate dimensiunile de dezvoltare socio-economică. Aparent, mun. Bălți este al doilea centru industrial al țării, asigurând peste 14% din volumul total al producției industriale fabricate în Republica Moldova și concentrând 6,4% din numărul de salariați. Totodată, o analiză mai profundă a indicatorilor relativi de dezvoltare socio-economică evidențiază mai multe carențe sistemice, care afectează competitivitatea economică și calitatea vieții cetățenilor în mun. Bălți. În ultimii 30 de ani populația mun. Bălți s-a redus cu peste 20%, ceea ce este mai mult decât declinul demografic din alte orașe din țară. Nivelul salariului mediu în mun. Bălți s-a redus față de media națională de la 122% în anul 2000 la 95% în anul 2021. Și din analiza altor indicatori socio-economici rezultă descreșterea ponderii mun. Bălți în totalul valorilor la nivel național.

O altă provocare a regiunii în domeniul dezvoltării urbane ține de municipiile Soroca și Edineț, care au fost identificate și recomandate pentru a fi sprijinite în vederea dezvoltării acestora în calitate de poli de creștere. În prezent, aceste două municipii au un nivel de dezvoltare socio-economică nesatisfăcător, ceea ce subminează perspectivele de dezvoltare ale acestora.

Totodată, și orașele mici din regiune (17 orașe) nu îndeplinesc criteriile minime pentru categoria în care sunt încadrate, confruntându-se cu o accentuată ruralizare a stilului de viață și pierzând până la 20-30% din populație.

În acest sens, eforturile au fost orientate spre facilitarea dezvoltării socio-economice a orașelor regiunii, ca centre importante de creștere a competitivității regionale.

Un element important al acestui obiectiv îl reprezintă creșterea competitivității IMM, având în vedere, că 98,5% din totalul de întreprinderi din RDN sunt IMM-uri, care contribuie cu 62% la ocuparea forței de muncă și cu 47% la valoarea totală a veniturii din vânzări din economia regiunii. Deși IMM-urile dețin rolul de motor al creșterii economice, totuși acest sector rămâne a fi insuficient de dezvoltat, cu impact negativ asupra sporirii competitivității economiei regionale. Acest fapt se manifestă prin gradul redus de cultură antreprenorială, reflectat prin densitatea relativ redusă a afacerilor în regiune, RDN poziționându-se pe locul 4 în ierarhia națională cu 10,84 IMM/1000 locuitori, valoare situată sub 50% din media națională.

De asemenea, în RDN există un număr limitat de sectoare economice puternice cu impact asupra competitivității economiei regionale (activități cu potențial de inovare). În acest context, se urmărește scopul stimulării specializării inteligente în regiune prin concentrarea investițiilor de dezvoltare asupra unor domenii-cheie în care regiunea deține avantaje competitive axate pe resurse disponibile și forță de muncă calificată, inclusiv sprijinirea dezvoltării întreprinderilor în domeniile competitive la nivel regional cu aport sporit de valoare adăugată brută.

DIRECȚIILE PRIORITARE:

1.1. Consolidarea rolului și funcțiilor orașelor în sporirea competitivității regiunii

Dezvoltarea orașelor – poli de creștere din RDN

Măsura respectivă are ca scop să sprijine dezvoltarea și transformarea municipiilor Edineț și Soroca în poli de creștere, stimulând, astfel, și dezvoltarea zonelor rurale din vecinătatea acestor municipii.

Implementarea acțiunilor pentru această măsură s-a realizat prin intermediul Programului național de dezvoltare a orașelor - poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027. În acest context, pe parcursul anului 2023, specialiștii ADR Nord au oferit suport consultativ municipiilor Soroca și Edineț cu privire la oportunitățile de finanțare a proiectelor din POL și au facilitat prezența reprezentanților orașelor - poli de creștere din RDN la evenimentele de informare și lansare a Fondurilor naționale și internaționale. Astfel, în data de 31.03.2023, 4 reprezentanți ai orașelor - poli de creștere au participat la training-ul privind lansarea Fondului de granturi mici pentru orașele poli de creștere, Fondul de Sinergie prin intermediul Solidarity Fund PL Moldova. În data de 05.04.2023 la inițiativa ADR Nord, reprezentanții orașelor - poli de creștere au organizat și participat la prezentarea oportunităților de finanțare nerambursabilă realizată de către reprezentanții Fondului Internațional Visegrad.

În contextul obținerii finanțărilor naționale, specialiștii ADR Nord au acordat suport informațional și consultativ reprezentanților APL Soroca și Edineț în elaborarea cererilor de finanțare pentru depunere la Concursul de selectare a proiectelor de dezvoltare urbană, revitalizare economică și socială a orașelor, organizat de către MIDR.

De asemenea reprezentanții APL Edineț și Soroca au participat la diverse instruiri și training-uri în vederea consolidării capacităților în domeniul dezvoltării urbane. În perioada de referință, specialiștii din cadrul Unităților de Implementare a Proiectelor (UIP) au participat la training-ul „Implementarea practicilor ecologice și a economiei circulare pentru creșterea competitivității pe piețele externe”, organizat de ADR Nord.

La fel, în perioada anului 2023, municipiul Soroca a beneficiat de suport din partea GIZ în cadrul proiectului „Întreprinderi și comune puternice pentru Moldova” (SBC), (*Componenta Dezvoltare Urbană Integrată*). În rezultatul implementării acestui proiect au fost obținute următoarele rezultate:

- a) În cadrul APL Soroca a fost creat *Grupul de lucru pentru dezvoltare urbană integrată*, responsabil de coordonarea, monitorizarea și evaluarea eficacității și calității implementării intervențiilor de dezvoltare urbană integrată;
- b) În cadrul Atelierului de lucru cu participarea membrilor Grupului de lucru pentru dezvoltare urbană integrată, au fost selectate 2 proiecte, pentru care proiectul GIZ/SBC va oferi suport metodologic și financiar în elaborarea dosarelor complete ale acestor proiecte (studii de fezabilitate, documentație tehnică, etc.), ce urmează a fi depuse la diverse programe de finanțare.

În septembrie 2023, în cadrul Zilelor Regiuni Nord, ediția IX-a, a fost organizat Forumul Internațional „Soroca 2023” dedicat dezvoltării urbane și mediului de afaceri. Forumul a constituit platformă de discuție pentru reprezentanții administrațiilor publice centrale și locale din RM, Ucraina dar și reprezentanții mediului asociativ și cel al afacerilor. În cadrul acestui Forum au fost prezentate un șir de acțiuni prin care un oraș poate deveni atractiv, precum și diverse aspecte de dezvoltare economică locală și de dezvoltare urbană integrată. În cadrul forumului, a fost organizată expoziția „Fabricat în Soroca”, unde producătorii locali și-au prezentat produsele, precum și o expoziție de proiecte investiționale implementate în raionul Soroca, care pot servi drept sursă de inspirație pentru alte localități din regiune.

În cadrul Concursului *competitiv* de selectare a proiectelor de dezvoltare urbană, revitalizarea economică și socială a orașelor, ediția noiembrie 2022, lansat prin Decizia CNCDDL Nr. 19/22 din 28.10.2022, au fost depuse în termen, selectate și incluse în DUP 2022-2024 prin Decizia CNCDDL Nr.25/23 din 23.10.2023 încă 7 proiecte noi, 2 dintre care depuse de orașele poli de creștere Soroca și respectiv Edineț, după cum urmează:

Nr. d/o	Denumirea proiectului	Domeniul de intervenție	Costul total al proiectului / suma aprobată din FNDRL 2023
1.	Crearea și dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare pentru subzona Soroca a Zonei economice Libere Ungheni-Business	CSAE	29 923 350,00/0,00
2.	Crearea complexului multifuncțional Sportiv	RUDISP	41 096 332,88/0,00

Orașele poli de creștere pentru dezvoltarea lor urbană, economică și socială implementează proiecte, atrăgând surse financiare prin mai multe programe și fonduri naționale și internaționale.

În perioada anilor 2021-2025 Primăria mun. Edineț în parteneriat cu Primăria mun. Alba Iulia, România și Consiliul orașelor SMART, SUA implementează proiectul „Edineț – oraș cu perspectivă de viitor” din sursele Uniunii Europene, cu costul total de 4,358,886.00 Euro. Cofinanțarea partenerilor în cadrul acestui proiect este de 218,700.00 Euro. La finalizarea acestui proiect primăria mun. Edineț va avea:

- Un sistem SMART de guvernare locală;
- 4 servicii publice îmbunătățite în municipiu;
- Promovată îmbunătățirea condițiilor de trai într-un mod inteligent;
- Promovată educația inteligentă în municipiu.

Totodată, în perioada de referință, ADR Nord a oferit suport metodologic și consultativ orașelor-poli de creștere și a facilitat aplicarea acestora la concursul Fondului pentru granturi mici, lansat de Solidarity Fund PL în Moldova. În rezultatul unui proces complex de evaluare, din cele șase orașe poli de creștere din țară, au fost selectate spre finanțare patru, unul dintre acestea, este mun. Soroca. Parcul „V. Stroescu” din Soroca, are foșoare noi. Proiectul „Dezvoltarea capacităților IP CDLR mun. Soroca în gestionarea proiectelor de infrastructură locală”, s-a finalizat cu succes. În cadrul proiectului, au fost instalate două foșoare, procurată o imprimantă multifuncțională, un laptop și realizat un video promoțional. Suma totală a proiectului, fiind de 400 de mii de lei.

Accelerarea dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare

În contextul măsurii respective, a fost ajustat și completat Programul de accelerare al dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare, care a fost aprobat prin Decizia CRD Nord nr.2 din data de 28 noiembrie 2022. Modificările respective au fost efectuate în conformitate cu recomandările Cancelariei de Stat și Ministerul Finanțelor nr. 21-113-1536 din 13.02.2023.

În scopul acoperirii necesităților prioritare de investiții, portofoliul de proiecte, care este parte componentă a Programului, a fost inclus în Profilul Investițional al Regiunii de Dezvoltare Nord pentru a fi promovat în comunitatea donatorilor regionali, naționali și internaționali.

La fel, proiectele investiționale, care reflectă prioritățile individuale specifice ale mun. Bălți au fost prezentate la masa rotundă organizată în cadrul Zilelor Regiunii ed. IX-a în comun cu partenerii de dezvoltare din Wielkopolska din Polonia.

Revitalizarea orașelor mici și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice

Pentru măsura respectivă intervențiile au fost orientate pe procesul de identificare a orașelor, care nu dispun de Program de Revitalizare Urbană (PRU) și conlucrare cu acestea în vederea realizării acestui obiectiv.

În acest sens, menționăm, că în Regiunea de Dezvoltare Nord doar 2 orașe cu statut de centru raional (or. Briceni și Glodeni) nu au elaborat Programe de Revitalizare Urbană. Astfel, în perioada de referință a fost oferit suport consultativ și metodologic pentru dezvoltarea PRU al orașului Briceni. În acest context, au fost organizare două ședințe de lucru cu reprezentanții Primăriei Briceni.

De asemenea, în vederea susținerii revitalizării orașelor, specialiștii ADR Nord au informat reprezentanții primăriilor despre apelurile de proiecte desfășurate pe domeniul revitalizării urbane.

În anul 2023 ADR Nord a finalizat implementarea celor 3 proiecte din domeniul Revitalizării Urbane finanțate din mijloacele FNDRL. Proiectele au fost inițiate de către primăriile orașelor Bălți, Sângerei și Ocnîța, fiind depuse în apelul de proiecte, ediția 2020. Proiectele menționate au fost aprobate spre finanțare în anul 2022 prin Decizia CNCDDL din 22.12.2022. Proiectul „Sângerei – orașul incluziunii teritoriale” a fost finalizat, iar costurile investiționale au fost transmise beneficiarului (Primăria or. Sângerei) în aprilie 2023. Proiectul „Păstrăm trecutul pentru viitor – reabilitarea patrimoniului istoric al orașului Ocnîța pentru generațiile viitoare” a fost finalizat în trimestrul III al anului 2023. Proiectul „Modernizarea infrastructurii spațiilor publice și instituțiilor educaționale în zona de revitalizare din municipiul Bălți” a fost divizat în 2 subproiecte. Subproiectul nr. 1 „Repararea străzii Petru Zadnipru mun. Bălți și Repararea căilor de acces intravilan pe strada Cahul 48/b-54/a, municipiul Bălți” a fost finalizat, și subproiectul nr. 2 „Reabilitarea, modernizarea și sporirea eficienței energetice a clădirii Gimnaziul nr. 6 din str. Kiev nr. 16 mun. Bălți” a fost finalizat în trimestrul IV 2023.

Tabelul nr. 2

Nr.	Denumirea proiectului	Cost total al proiectului (Contractat) 100%, lei	Suma solicitată din sursele FNDRL (90%), lei	Cofinanțarea beneficiar (10%), lei	Statutul proiectului
1.	„Modernizarea infrastructurii spațiilor publice și instituțiilor educaționale în zona de revitalizare din municipiul Bălți”	22 077 709,08	19 869 938,17	2 207 770,91	Finalizat
2.	„Păstrăm trecutul pentru viitor – reabilitarea patrimoniului istoric al orașului Ocnîța pentru generațiile viitoare”	5 574 679,69	5 017 211,72	557 467,97	Finalizat
3.	„Sângerei – orașul incluziunii teritoriale”	15 611 658,16	13 001 981,75	2 609 676,40	Finalizat
Total proiecte în domeniul RU finanțate din sursele FNDRL		43 264 046, 93	37 889 131, 64	5 374 915, 28	

În cadrul Concursului *competitiv* de selectare a proiectelor de dezvoltare urbană, revitalizarea economică și socială a orașelor, ediția noiembrie 2022, lansat prin Decizia CNCDR L Nr. 19/22 din 28.10.2022, au fost depuse în termen, selectate și incluse în DUP 2022-2024 prin Decizia CNCDR L Nr.25/23 din 23.10.2023 încă 7 proiecte noi, 5 dintre care depuse de orașele care au elaborat și aprobat PRU, după cum urmează:

Nr. d/o	Denumirea proiectului	Domeniul de intervenție	Costul total al proiectului / suma aprobată din FNDRL 2023
1.	Noi oportunități educaționale pentru copiii de vârstă preșcolară din cartierul Dealul Romilor, mun. Soroca	RUDISP	8 238 128,12/0,00
2.	Creșterea nivelului de trai în zona de revitalizare Valea Curechiului a orașului Drochia	RUDISP	10 768 732, 00/0,00
3.	Reabilitarea infrastructurii de agrement și zonei verzi de pe str. Pușkin, or. Dondușeni	RUDISP	10 262 495,36/0,00
4.	Sîngerei orașul Incluziunii Teritoriale-etapa II	RUDISP	19 614 675,00/0,00
5.	Dezvoltarea infrastructurii urbane prin termoizolarea grădiniței publice din cartierul Gara Fălești	RUDISP	2 761 172,00/0,00

1.2. Îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiune

O prioritate de bază pentru regiune constituie îmbunătățirea culturii antreprenoriale în vederea creșterii abilităților persoanelor de a materializa și dezvolta ideile de afaceri. În acest sens, intervențiile pentru măsura respectivă au fost concentrate pe două direcții de bază: *dezvoltarea antreprenoriatului și sporirea atractivității turistice* în regiune.

Dezvoltarea mediului antreprenorial:

În contextul dezvoltării mediului antreprenorial, în perioada anului 2023, în cadrul programului de Cooperare pentru Dezvoltare al Republicii Cehe, Aid for Trade, proiectul „*Promovarea antreprenorilor din nordul Moldovei și dezvoltarea capacității acestora pentru a crește productivitatea, exportul și accesul la noi piețe*”, ADR Nord a organizat 6 instruirii pentru antreprenorii din RDN în vederea dezvoltării capacităților privind cercetarea pieței pentru export, economia circulară, marketing și dezvoltarea produselor pentru IMM.

O altă activitate, realizată în cadrul proiectului menționat mai sus, a fost organizarea unui concurs regional în domeniul exportului pentru antreprenorii din RDN, în rezultatul căruia a fost facilitată și organizată participarea a 5 antreprenori cu potențial de export la Expo-târgul internațional „Republica Moldova Prezintă” în perioada 22-25.06.2023 la Brașov, România. Scopul activității a fost consolidarea relațiilor de cooperare bilaterale și creșterea competitivității IMM-urilor din RDN cu potențial de export în vederea extinderii pe noi piețe prin schimbul de bune practici cu companiile naționale și internaționale.

De asemenea, ADR Nord în parteneriat cu People in Need Moldova a implementat proiectul „*Asigurarea demnității și rezilienței comunităților vulnerabile prin abilitare social-economică*”. Proiectul a fost conceput să valorifice parteneriatele existente și a facilitat dezvoltarea de noi oportunități de creștere economică în RDN prin crearea locurilor de muncă, consolidarea capacităților tinerilor și implicarea specialiștilor calificați în câmpul muncii. Astfel, în cadrul acestui proiect, pe data de 09.06.2023 ADR Nord a organizat la sesiunea de consiliere în afaceri și dezvoltare a abilităților antreprenoriale pentru Edineț și la organizarea conferinței de lansare a proiectului. Ulterior, au fost identificate și selectate centre cu profil vocațional tehnic în conformitate cu necesitățile proiectului, unde au fost consolidate capacitățile tinerilor în domeniile selectate în dependență

de necesități (construcții, bucătari, fotografi, industria frumuseții, etc), ceea ce va contribui la încadrarea forței de muncă calificată în câmpul muncii. Astfel, în total au fost instruite 23 de persoane prin intermediul business training, care, la următoarele etape a proiectului, au putut beneficia de suport în angajare sau granturi pentru dezvoltarea propriilor afaceri. Respectiv, 23 de beneficiari și-au prezentat ideile de afaceri, dintre care 21 au primit granturi mici, și 27 persoane au primit suport în angajare.

Pe data de 8 septembrie 2023 la Soroca a fost organizat Forum 2030 care a reunit cetățeni, orașe, afaceri și investitori internaționali pentru dezvoltarea și consolidarea parteneriatelor sustenabile într-o societate orientată spre viitor. Programul forumului a inclus trei paneluri tematice, în cadrul cărora s-a discutat despre un șir de acțiuni prin care un oraș poate deveni atractiv, precum și despre diverse aspecte de dezvoltare economică locală și de dezvoltare urbană integrată. Pe durata evenimentului, producătorii locali și-au expus produsele în cadrul expoziției „Fabricat în Soroca”. Totodată, a fost desfășurată o expoziție a proiectelor de dezvoltare regională implementate în orașele din Regiunea de Dezvoltare Nord.

Totodată, în luna septembrie 2023, a fost inițiat proiectul „Facilitarea informării femeilor și tinerilor din mediul rural din Moldova cu privire la business start-up-uri și comerțul electronic”. Astfel, momentan este în proces de elaborare manualul „Crearea unei companii, modele de afaceri inovatoare și marketingul modern al produselor și serviciilor”, care urmează a fi diseminat în cadrul a două training-uri, planificate pentru anul 2024.

Sporirea atractivității turistice

În scopul realizării domeniului dezvoltării atractivității turistice a RDN în anul 2023 a fost finalizat procesul de implementare a 2 proiecte cu finanțare din FNDRL, ce țin de reabilitarea și dotarea muzeelor din orașele Bălți și Soroca.

Tabelul nr. 3

Nr.	Denumirea proiectului	Cost total al proiectului (Contractat) 100%, lei	Suma solicitată din sursele FNDRL (90%), lei	Cofinanțarea beneficiar (10%), lei	Statutul proiectului
1	„Reabilitarea, modernizarea și dotarea Muzeului de Istorie și Etnografie din mun. Bălți” (LCM + bunuri)	4 724 923,72	4 252 431,35	472 492,37	Finalizat
2.	„Valorificarea Patrimoniului istorico-cultural al Regiunii de Dezvoltare Nord prin reabilitarea Muzeului de Istorie și Etnografie din Municipiul Soroca” (LCM + bunuri)	8 211 045,52	7 389 940,97	821 104,55	Finalizat
Total proiecte în domeniul RU finanțate din sursele FNDRL		12 935 969,24	11 642 372,32	1 293 596,92	

Pentru proiectul „Reabilitarea, modernizarea și dotarea Muzeului de Istorie și Etnografie din mun. Bălți” a fost finalizată etapa de execuție a lucrărilor de construcție montaj, iar în luna mai 2023 a fost organizată recepția la terminarea lucrărilor. Totodată, în trimestrul III a fost finalizată componenta „Dotări cu echipamente și mobilier”. Lucrările de construcție montaj pentru proiectul „Valorificarea Patrimoniului

istorico-cultural al Regiunii de Dezvoltare Nord prin reabilitarea Muzeului de Istorie și Etnografie din Municipiul Soroca” au fost finalizate. De asemenea, a fost finalizată și componenta „Dotări”. Recepția la terminarea lucrărilor a avut loc la data de 10.10.2023.

În vederea revizuirii direcțiilor strategice ale domeniului turistic în RDN, în anul 2023 ADR Nord a inițiat procesul de evaluare și actualizare a Programului Regional Sectorial (PRS) în domeniul sporirii atractivității turistice din RDN, fiind elaborat Raportul de evaluare a PRS pentru perioada 2017-2023 și prezentat la ședința CRD Nord.

Totodată, au fost organizate 3 ședințe a grupului de lucru pentru actualizarea programului, în cadrul cărora au fost realizate mai multe acțiuni:

- identificarea provocărilor și necesităților în dezvoltarea sectorului Turism în RDN;
- colectarea datelor ce țin de domeniul sporirii activității turistice din regiune de la Consiliile raionale din RDN (12 fișe raionale) și BNS;
- stabilirea viziunii și direcțiilor strategice de dezvoltare ale turismului, reieșind din necesitățile și tendințele actuale de dezvoltare ale acestuia;
- revizuirea activităților și portofoliului de proiecte din cadrul Planului de acțiuni al PRS (în baza fișelor de proiect elaborate de către CR din RDN).

În același timp, ADR Nord în colaborare cu partenerii externi PRO4CE din Slovacia implementează proiectul „Dezvoltarea digitală a agroturismului în Regiunea de Nord a Republicii Moldova”. O primă activitate realizată de către ADR Nord a fost organizarea evenimentului de lansare a proiectului, fiind prezentate acțiunile ce urmează a fi implementate, instrumentele de promovare a actorilor regionali ce activează în domeniul turismului și au fost identificate obiectivele turistice în vederea creării unei hărți de promovare a potențialului turistic din RDN.

Ulterior, în cadrul workshop-ului organizat în data de 28.09.2023, experții din Slovacia au prezentat antreprenorilor/prestatorilor de servicii turistice din RDN un șir de instrumente digitale și platforme online de promovare, precum și o serie de exemple de succes privind aplicarea acestora în gestionarea afacerii.

În vederea promovării potențialului turistic și gastronomic din RDN a fost elaborată o carte de bucate specifice Regiunii de Nord, care include rețete, principalele obiective turistice, oportunitățile de cazare și agrement din regiune. Cartea este elaborată în 2 limbi (română și engleză), pentru a contribui la promovarea potențialului turistic la nivel internațional. Suplimentar, întru facilitarea vizibilității și dezvoltării turismului din RDN, a fost elaborată o hartă digitală, unde sunt cartografiate obiectivele turistice și prestatorii de servicii în domeniul turismului din Regiunea de Nord.

În perioada de referință, reprezentanții ADR Nord au prezentat și promovat sectorul turistic al RDN în cadrul a mai multor evenimente de importanță regională și internațională: Conferința Ecoturistică Regională „Traseul ecoturistic Stâncile Prutului”, organizată de către AO „Moștenitorii” în data de 12.12.2023, iar în data de 03.11.2023 la FORUM Internațional „Drumurile Turistice a Regiunii Podilele 2023” Ucraina.

Autoritățile publice din regiune la fel se implică activ în dezvoltare turismului la nivel local, implementând proiecte din surse externe.

Din sursele Uniunii Europene, prin intermediul POC România – Republica Moldova, Centrul pentru Cooperare Transfrontalieră, Integrare Europeană și Atragere a Investițiilor din cadrul primăriei or. Fălești implementează proiectul transfrontalier „Călător pe meleaguri culturale, Fălești” cu costul total de 1.724.351 Euro, dintre care 129.780 euro este contribuția Consiliului raional Fălești și 551.7300 euro este contribuția primăriei or. Fălești. Ca rezultat al acestui proiect, a fost reparat și dotat cu mobilierul necesar Muzeul de Istorie și Etnografie „Lazar Dubinovski” din or. Fălești și str. Ștefan cel Mare din or. Fălești la moment este în proces de pavare și reparație capitală.

De asemenea, Consiliul raional Soroca în parteneriat cu Consiliul Județean Vaslui și Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui, România, a implementat proiectul „Ștefan cel Mare – istorie comună, patrimoniu comun, Soroca - Vaslui” cu costul de 1.664.118,4 euro, finanțat de Uniunea Europeană prin POC România-Republica Moldova, dintre care CR Soroca contribuie cu 7,13% de resurse financiare, ceea ce constituie 118.633 euro, CJ Vaslui – cu 30.841,78 euro (1,85%) și Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui – cu 16.937,06 euro

(1.02%). Proiectul transfrontalier comun își propune să contribuie la promovarea și conservarea patrimoniului cultural și istoric al Raionului Soroca și al Județului Vaslui din România, prin restaurarea monumentelor istorice reprezentative situate în zonă și prin organizarea de evenimente culturale transfrontaliere. Pe 16 și 17 decembrie 2023, Consiliul Raional Soroca a organizat Festivalul Cultural Medieval „Soroca Porți Deschise”.

Rezultatele proiectului:

- Situri culturale și istorice îmbunătățite din raionul Soroca;
- Un sit istoric moldovenesc restaurat, Cetatea Soroca – 1;
- Numărul de simpozioane organizate – 1;
- O strategie pentru vizibilitatea obiectivelor turistice elaborată – 1;
- Numărul de expoziții tematice itinerante – 1;
- Numărul festivalurilor medievale organizate – 2.

Primăria mun. Bălți a implementat proiectul „Eminescu: o cultură – o rută în zona transfrontalieră Botoșani - Bălți”. Pe data de 30.12.2023 la Centrul de Cultură și Tineret mun. Bălți s-a desfășurat Conferința de finalizare a Proiectului cu prezentarea rutei eminesciene în municipiul Bălți. Proiectul a fost finanțat de Uniunea Europeană în cadrul Programului Operațional Comun România-Republica Moldova 2014-2020. Valoarea totală a proiectului – 1 620 625,26 Euro; Bugetul Primăriei municipiului Bălți în proiect – 746 567,04 Euro dintre care contribuția proprie – 74 656,70 Euro; Obiectivul general al proiectului: până în 2025, creșterea atractivității turistice a două municipalități din zona transfrontalieră RO-MD (municipiile Botoșani și Bălți) cu un nou traseu cultural turistic comun, ce creează o imagine turistică unică și diferențiază regiunile țintă ca promotori ai valorilor eminesciene unice și milenare: artă, personalități, evenimente culturale locale, punând în valoare moștenirea culturală comună româno-moldovenească.

În cadrul proiectului s-au:

- Reabilitat intrarea centrală, pavajul și instalat mobilierul urban în Parcul Central;
- Reabilitat teatrul de vară din Parcul Central;
- Creat Centrul de informare turistică în incinta Pinacotecii „Antioh Cantemir”;
- Reabilitat trotuarele în piața Independenței;
- Creat centrul educațional cultural și de cercetare a patrimoniului literar în incinta L.T. M. Eminescu;
- Va fi elaborată strategia de promovare turistică a mun. Bălți.

1.3. Identificarea și promovarea specializării inteligente în regiune

Măsura respectivă este axată pe sprijinirea sectoarelor cheie cu potențial de specializare inteligentă din RDN, cu impact asupra creșterii economice prin sporirea gradului regional de cercetare, dezvoltare tehnologică, inovare și antreprenariat.

În acest context, a fost definitivat Studiul de specializare inteligentă pentru Regiunea de Dezvoltare Nord și planul de acțiuni, în cadrul căruia au fost analizate și identificate tendințele și domeniile prioritare pentru specializare inteligentă în regiune. Studiul respectiv a fost aprobat în cadrul primei ședințe CRD Nord din anul 2023. Totodată, a fost elaborat și implementat planul de promovare și susținere a specializării inteligente pentru Regiunea de Nord a RM pentru anul 2023, au fost identificate persoanele responsabile de coordonarea implementării planului respectiv din cadrul ADR Nord, iar în data de 15.06.2023 a avut loc prima ședință de lucru cu participarea acestora.

În vederea promovării conceptului Specializarea Inteligentă, în data de 26 septembrie a fost organizată o masă rotundă cu genericul „Specializarea inteligentă – perspective de dezvoltare în Regiunea Nord”. Astfel, reprezentanții ai mediului academic, ai organizațiilor naționale și internaționale, ai administrațiilor publice locale și ai organizațiilor societății civile din nordul țării au fost informați despre domeniile prioritare pentru specializarea inteligentă din RDN și experiența partenerilor din România (ADR Vest) privind aplicarea conceptului de specializare inteligentă în contextul politicii de dezvoltare regională.

Ulterior, conform Planului de acțiuni al studiului a fost creat Consiliul Consultativ Strategic, responsabil de implementarea activităților stabilite în plan. Astfel, în data de 16 noiembrie a avut loc prima ședință a Consiliului Consultativ Strategic pentru implementarea Planului de acțiuni a Studiului de Specializare Inteligentă pentru RDN, în cadrul căreia a fost prezentat draft-ul Regulamentului de funcționare a Consiliului

respectiv, atribuțiile, responsabilitățile și rolul acestora în punerea în aplicare și promovarea specializării inteligente din RDN, dar și pașii următori care urmează a fi parcurși.

De asemenea, în perioada de referință a demarat procesul de elaborare a bazelor de date a părților interesate (stakeholderi) pentru toate cele 3 domenii prioritare pentru specializare inteligentă în RDN.

OBIECTIV GENERAL 2. Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii

Elementul cheie al acestui obiectiv îl constituie creșterea coeziunii teritoriale și diminuarea disparităților intra-regionale prin dezvoltarea echilibrată a zonelor urbane și rurale. Accentul a fost pus pe sprijinirea și asigurarea accesului populației la servicii publice calitative prin dezvoltarea și extinderea infrastructurii de alimentare cu apă, epurarea apelor uzate, reciclarea și valorificarea deșeurilor; promovarea ocupării și sprijinirea mobilității forței de muncă, sporirea eficienței energetice.

Deși în ultimii cinci ani dotarea gospodăriilor în RDN cu principalele utilități a cunoscut o evoluție pozitivă, totuși, ponderea populației conectate la rețeaua de alimentare cu apă și canalizare în regiune rămâne a fi foarte scăzută, plasându-se sub media națională.

Astfel, conform ultimelor date disponibile la BNS, în anul 2020, populația deservită de sistemul public de alimentare cu apă a fost de 437.000 persoane, reprezentând 54,5% din populația RDN. În mediul urban populația conectată la sistemul public de aprovizionare a fost de 254.400 persoane, pe când în mediul rural rata de conectare la sistemul de alimentare cu apă a fost de doar 182.600 persoane.

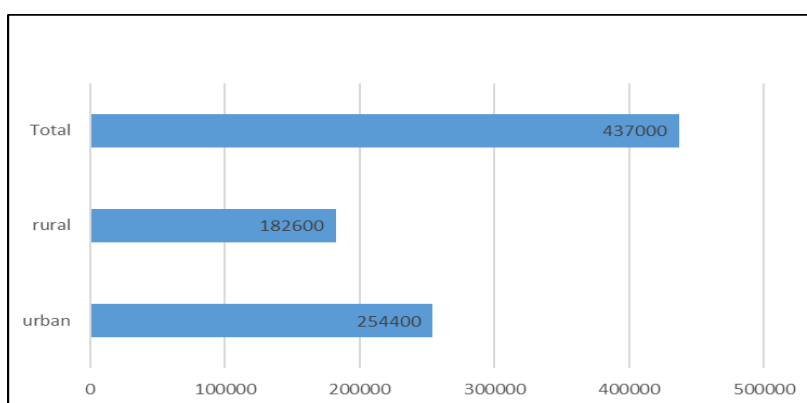

Fig. 3 *Populația deservită de sistemul public de alimentare cu apă, persoane*

Nivelul de dezvoltare al sistemului de canalizare în RDN este mai redus decât al sistemului de aprovizionare cu apă. În anul 2020 doar 173,5 mii persoane din populația regiunii era conectată la sisteme de canalizare ceea ce constituie 20,9%, fiind sub nivelul național (33,0%). Pe medii de reședință, 171,7 mii din populația urbană este conectată la sistemului de canalizare și doar 1,8 mii din populația rurală.

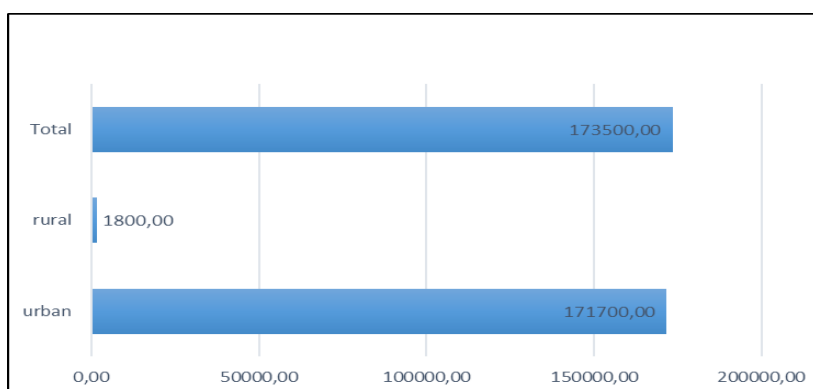
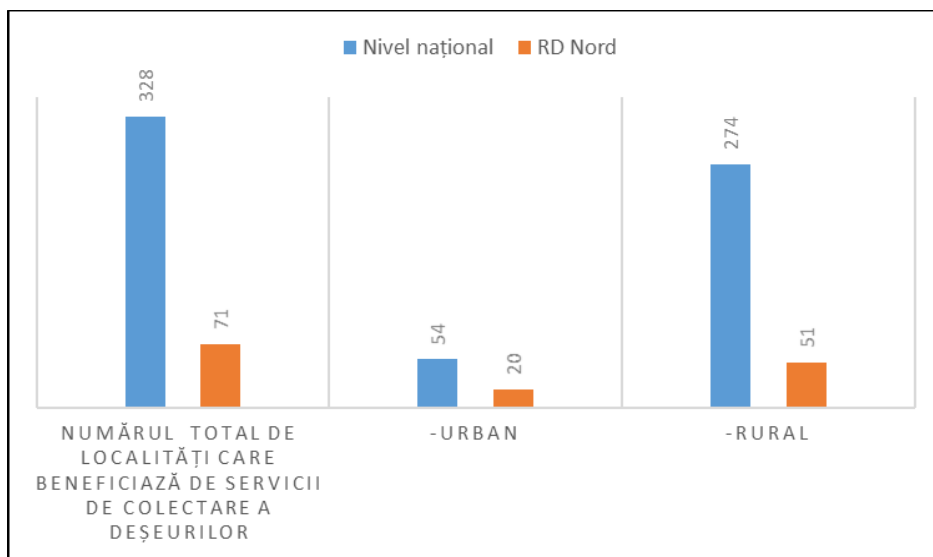

Fig. 4 *Populația deservită de sistemul public de canalizare, persoane*

În RDN infrastructura și managementul de gestionare a deșeurilor menajere solide este foarte slab dezvoltat. Indicatorul de bază utilizat pentru evaluarea domeniului de intervenție MDS este *Rata de acoperire a localităților cu servicii de gestionare a deșeurilor menajere solide*. Gradul de acoperire a localităților cu

servicii de salubritate în anul 2020 a constituit doar 12,4% față de 21,4% situația pe țară. În graficul de mai jos vedem, că numărul localităților rurale ce dispun de serviciul de colectarea a deșeurilor este mult mai mic față de localitățile urbane.

Infrastructura de aprovizionare cu apă și servicii de canalizare, colectarea deșeurilor, continuă să fie o barieră în dezvoltarea și creșterea economică a regiunii, reprezentând un obstacol al dezvoltării orașelor mici, mijlocii și satelor din regiune, acestea având acces redus la activități economice productive, limitând astfel mobilitatea forței de muncă, cât și desfacerea produselor agricole în centrele urbane.

În acest sens, putem menționa, că este nevoie de o infrastructură de utilități publice corespunzătoare, pentru ca RDN să atragă investiții și să rămână competitivă pentru crearea de noi întreprinderi. De asemenea, acestea vor contribui la crearea unor locații mai atractive, a unor locuri de muncă și a unor condiții de trai mai bune, îndeosebi în zonele rurale.

La moment RDN este caracterizată de o infrastructură de sprijin a afacerilor dezvoltată, care include: 3 zone economice libere, 3 parcuri industriale, 2 incubatoare de afaceri, care oferă toată infrastructura necesară desfășurării activităților de producție și care asigură creșterea nivelului de dezvoltare a localităților, unde sunt amplasate, creșterea nivelului de ocupare și a veniturilor populației.

DIRECȚII PRIORITARE:

2.1. Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază la nivel regional

Efortul investițional pentru extinderea și îmbunătățirea infrastructurii de apă și canalizare s-a realizat prin includerea în DUP 2022-2024 a 6 proiecte din domeniul AAC prin:

I. Sprijinirea dezvoltării sistemului aprovizionării cu apă, canalizare și tratarea apelor uzate prin promovarea regionalizării și cooperării intercomunitare (intervenții pentru arii cu impact de minimum 20 mii locuitori).

Pentru realizarea obiectivelor de dezvoltare a sectorului AAC în regiune, ADR Nord în perioada anului 2023 a implementat 5 proiecte cu impact regional din sursele FNDRL:

Tabelul nr. 4

Nr.	Denumirea proiectului	Cost total al proiectului (Contractat) 100%, lei	Suma solicitată din sursele FNDRL (90%), lei	Cofinanțarea beneficiar (10%), lei	Statutul proiectului
1	PROIECT PE LISTĂ: Aprovizionarea cu apă din râul Nistru pentru 33 localități din raioanele Dondușeni, Soroca, Ocnîța	313 188,00	313 188,00	0,00	I etapă - finalizată (Elaborarea studiului de prefizabilitate)
2.	Apă–necesitate primordială pentru o viață calitativă în Regiunea de Dezvoltare Nord	32 823 521,82	29 267 769,18	3 555 752,64	Finalizat
3.	Sisteme de sanitație moderne pentru cetățenii raionului Glodeni	18 561 624,78	16 705 462,30	1 856 162,48	În implementare
4.	Apă pentru viață în regiunea de nord: raioanele Florești și Soroca 2	35 876 486,13	32 165 062,67	3 711 423,46	Finalizat
5.	Construcția stației de epurare regionale și extinderea rețelelor de canalizare în or. Florești	32 850 388,79	29 366 524, 14	3 483 864, 65	Finalizat
Total proiecte în domeniul AAC finanțate din sursele FNDRL		120 425 209, 52	107 818 006, 29	12 607 203, 23	

Proiectele listate mai sus pe domeniul AAC se axează pe 2 componente de bază: sisteme de aprovizionare cu apă; canalizare și tratare a apelor uzate.

Proiectul „Aprovizionarea cu apă din râul Nistru pentru 33 localități din raioanele Dondușeni, Soroca, Ocnîța” a fost elaborat de către ADR Nord în parteneriat cu beneficiarii Consiliile raionale din raioanele Dondușeni, Soroca și Ocnîța, fiind depus în cadrul apelului „pe listă” în anul 2020. La Etapă I a proiectului a fost elaborat Studiul de prefizabilitate. Etapa a II a proiectului prevede elaborarea documentației tehnice pentru proiectul dat. Costul estimativ necesar elaborării documentației tehnice detaliate a proiectului (Lot 1) este de circa 14 800 000, 00 lei. Pentru anul 2023 nu au fost prevăzute resurse financiare pentru proiectul respectiv.

Proiectele „Apă – necesitate primordială pentru o viață calitativă în Regiunea de Dezvoltare Nord” și „Apă pentru viață în regiunea de nord: raioanele Florești și Soroca 2” au drept scop aprovizionarea localităților din raioanele Florești și Soroca cu apă potabilă de calitate din surse de apă de suprafață.

Proiectul „Apă pentru viață în regiunea de nord: raioanele Florești și Soroca 2” este finalizat, iar costurile investiționale au fost transmise beneficiarilor proiectului.

Proiectul „Apă – necesitate primordială pentru o viață calitativă în Regiunea de Dezvoltare Nord” a fost finalizat în trimestrul 4 al anului 2023. Suma contractului de antrepriză a fost ajustată în baza Regulamentului

privind ajustarea periodică a valorii contractelor de achiziții publice cu executare continuă încheiate pe un termen mai mare de un an, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1129 din 21.11.2018, prin semnarea unui Acord adițional la Contractul de antrepriză privind ajustarea Contractului în sumă de 1 997 207,62 Lei.

Proiectele „Sisteme de sanitație moderne pentru cetățenii raionului Glodeni” și „Construcția stației de epurare regionale și extinderea rețelelor de canalizare în or. Florești” urmăresc obiectivul epurării apelor uzate prin instalarea echipamentelor specializate, precum și reabilitarea/construcția sistemelor de canalizare. Proiectul „Sisteme de sanitație moderne pentru cetățenii raionului Glodeni” se află la etapa executării lucrărilor de construcții. Proiectul „Construcția stației de epurare regionale și extinderea rețelelor de canalizare în or. Florești” a fost finalizat în trimestru IV al anului 2023. La moment este organizată procedura de transmitere a costurilor investiționale beneficiarului proiectului.

De asemenea, a fost inițiat procesul de implementare a proiectului „Construcția stației de tratare a apei și extinderea sistemului de canalizare în orașele Edineț și Cupcini”. La momentul raportării, proiectul se află în perioada de actualizare și pregătire. Implementarea de facto a acestuia va fi realizată în anul 2024.

2.1.1. Pentru îmbunătățirea accesului populației la apă și sanitație pe data de 22 martie 2023, la MIDR au fost semnate două acorduri care vor contribui la îndeplinirea acestui deziderat. Din sursele oferite de Banca Mondială în cadrul Proiectului „Securitatea aprovizionării cu apă și sanitație în Moldova” ratificat prin Legea nr. 169/2022 pentru ratificarea Acordului de finanțare dintre Republica Moldova și Asociația Internațională pentru Dezvoltare în vederea implementării proiectului „Securitatea aprovizionării cu apă și sanitație în Moldova”, în RDN urmează a fi implementate 2 subproiecte.

În cadrul componentei sisteme de aprovizionare cu apă va fi implementat subproiectul „Construcția infrastructurii alimentării cu apă a localităților din raionul Rîșcani” iar în cadrul componentei canalizare și tratare a apelor uzate – subproiectul „Construcția stației de epurare și a infrastructurii de canalizare în municipiul Soroca”. În contextul respectiv, au fost semnate Acordul de suport între Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Agenția de Dezvoltare Regională Nord și IP Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală, precum și Acordul de cooperare între IP Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală, Agenția de Dezvoltare Regională Nord și primăria municipiului Soroca.

În vederea creșterii numărului de persoane conectate la sistemul centralizat de aprovizionare cu apă, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale a lansat în luna octombrie anul curent un Concurs (apel pe listă) pe domeniul „Aprovizionare cu apă și sanitație”. În acest context, ADR Nord a elaborat și aplicat 6 Note Conceptuale, care la moment se află la etapa de evaluare la MIDR. Acestea sunt:

1. Finalizarea și punerea în funcțiune a sistemului de apeduct Prut – Fălești;
2. Construcția aducțiunii de apă pentru satele Temeleuți, Văscăuți, Coșernița, Cernița raionul Florești, cu conectarea la apeductul existent Zăluceni – Târgul Vertiujeni – Vertiujeni raionul Florești;
3. Extinderea serviciilor publice locale de asigurare cu apă în raionul Glodeni;
4. Extinderea Apeductului magistral în localitățile raionului Sîngerei din conducta Soroca – Bălți – Sîngerei;
5. Construcția sistemelor de alimentare cu apă în 7 localități din raionul Soroca;
6. Finalizarea sistemului de sanitație în orașul Sîngerei și comuna Biliceni Vechi, raionul Sîngerei.

Aceste concepte au fost discutate anterior și cu reprezentanții KfW din Republica Moldova. ADR Nord a primit o asigurare din partea KfW pentru implicarea experților tehnici în scanarea situației din RDN în domeniul AAC în perioada următoare, sfârșitul lunii februarie 2024.

II. Sprijinirea transformării graduale a operatorilor de utilități publice din orașele – centre raionale în operatori regionali care vor acoperi cu servicii și localitățile rurale proxime, aflate într-o rază de 5-30 kilometri depărtare.

În perioada de referință s-au implementat proiecte de îmbunătățire a infrastructurii tehnico-edilitare de bază la nivel regional specificate în Tabelul nr. 4. Specialiștii ADR Nord au solicitat ca la toate vizitele de monitorizare să participe și operatorul local/regional care prestează serviciul de aprovizionare cu apă și sanitație. În cadrul vizitelor de monitorizare a proiectelor „Apă pentru viață în regiunea de nord: raioanele Florești și Soroca 2” și „Apă – necesitate primordială pentru o viață calitativă în Regiunea de Dezvoltare Nord” atât APL cât și operatorii locali/regionali au fost informați că finanțarea din FNDRL este orientată spre

construcția/reconstrucția sau extinderea apeductelor magistrale, a aducțiunilor către localități, cu sursa de captare a apei de suprafață, inclusiv a proiectelor de dezvoltare a infrastructurii de canalizare. Din FNDRL se alocă finanțare doar pentru crearea infrastructurii edilitare regionale, iar conectările gospodăriilor la infrastructura creată trebuie să fie asigurată din sursele proprii a beneficiarilor. Costurile pentru conectările interne nu sunt eligibile din FNDRL. Prin urmare, în cadrul proiectelor regionale mereu se atenționează și accentuează faptul că beneficiarul împreună cu prestatorul de servicii trebuie să asigure sustenabilitatea investițiilor pentru atingerea obiectivelor proiectului și indicatorilor setați care vor fi monitorizați și în perioada post-implementare.

În perioada I-lui semestru 2023 au avut loc 3 ședințe a membrilor CDL în orașele Drochia (22 martie 2023), Fălești (7 aprilie 202) și mun. Edineț (5 mai 2023), în cadrul cărora au participat și prestatorii de servicii de AAC și discutate provocările, activitățile ulterioare a beneficiarilor și prestatorilor de servicii de AAC după transmiterea costurilor și a infrastructurii de AAC create în cadrul proiectului de la ADR Nord către beneficiari.

Pe domeniul AAC în RDN se implementează 2 proiecte cu finanțare de la Banca Mondială:

1. Proiectul: „Construcția infrastructurii de alimentare cu apă a localităților din raionul Rîșcani” cu finanțare din proiectul „Securitatea aprovizionării cu apă și sanitație în Moldova”, ratificat prin Legea nr. 169/2022 și este implementat de I.P. ONDRL, ADR Nord și APL beneficiare;
2. Proiectul: „Construcția stației de epurare și infrastructurii de canalizare în municipiul Soroca”.

S-au organizat ședințe de lucru cu beneficiarii (APL Soroca, CR Rîșcani și alte APL-ri beneficiare Costești, Duruitoarea Nouă, Văratice, Hiliuti) privind indentificarea unui prestator regional.

Împreună cu Misiunea Băncii Mondiale s-au organizat vizite în teritoriu și întreveneri cu APL implicate în proiect. S-au discutat termenii de referință privind contractarea companiei de proiectare și realizarea Evaluării Impactului de Mediu și Social. S-a discutat despre elaborarea Caietului de sarcini privind actualizarea Documentației tehnice, etc.

2.2. Dezvoltarea infrastructurii de suport pentru afaceri

Elementul cheie al acestei măsuri reprezintă crearea de noi structuri regionale și locale de sprijinire a afacerilor, modernizarea și extinderea celor existente având ca scop atragerea investițiilor, revigorarea și dezvoltarea economiilor locale și regionale. Astfel, un accent sporit va fi pus pe următoarele direcții prioritare:

- a) Extinderea și diversificarea infrastructurii existente de sprijin pentru dezvoltarea afacerilor (incubatoare și acceleratoare de afaceri, centre de inovare tehnologică, centre de business, etc.);
- b) Sprijinirea dotării cu infrastructură tehnico-edilitară a Parcurilor Industriale și sub-Zonelor Economice Libere pentru valorificarea oportunităților investiționale.

Astfel, în perioada raportată, pe domeniul dezvoltării infrastructurii de suport în afaceri în RDN a fost inițiată implementarea unui proiect din sursele FNDRL:

Nr.	Denumirea proiectului	Cost total al proiectului (Contractat) 100%, lei	Suma solicitată din sursele FNDRL (90%), lei	Cofinanțarea beneficiar (10%), lei	Statutul proiectului
1	„Rețeaua Start-up Hub: Laboratoare antreprenoriale din Regiunea de Dezvoltare Nord” (LCM și Bunuri)	5 469 987,33	4 922 988,63	546 998,70	Finalizat pentru componenta LCM
<i>Total proiecte în domeniul DIA finanțate din sursele FNDRL</i>		5 469 987,33	4 922 988,63	546 998,70	

Pentru proiectul „Rețeaua Start-up Hub: Laboratoare antreprenoriale din Regiunea de Dezvoltare Nord” au fost executate lucrările de construcție montaj prevăzute în ofertă, conform proiectului tehnic. În trimestrul III al anului 2023 a avut loc recepția la terminarea lucrărilor. Proiectul mai prevede două componente de bază: procurarea echipamentului specializat pentru dotarea laboratoarelor antreprenoriale din 5 instituții de învățământ, precum și activități de instruire în domeniul afacerilor. Pentru componenta „Echipament și mobilier” pentru anul 2023 nu au fost aprobate surse financiare. Componenta „Activități de instruire” va fi realizată din resursele beneficiarului în urma procurărilor ce urmează a fi efectuate la componenta „Echipament și mobilier” în anul 2024.

Totodată, ADR Nord a acordat suport Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți în ajustarea planului de acțiuni privind asigurarea durabilității proiectului „Crearea în mun. Bălți a Centrului de Inovare și Transfer Tehnologic (CITT) din Regiunea de Dezvoltare Nord, activitățile căruia vor contribui la dezvoltarea instituțională și internaționalizarea, pe termen lung, a Universității, obiectiv prevăzut în cadrul Programului de accelerare a dezvoltării mun. Bălți ca pol de dezvoltare.

2.3. Sprijinirea procesului de adaptare a regiunii la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor

Măsura respectivă pune accentul pe sprijinirea eficienței energetice și extinderea utilizării energiei din surse regenerabile în infrastructurile publice, inclusiv în clădirile publice. Prin promovarea investițiilor în eficiența energetică se urmărește reducerea consumului de energie în clădirile publice și confortul termic.

Prin urmare, creșterea performanței energetice a clădirilor va conduce la importante economii de energie și reducerea gazelor cu efect de seră, fapt ce va contribui în mare măsură la dezvoltarea unei regiuni mai ecologice și mai prietenoase cu mediul.

Pe parcursul anului 2023 ADR Nord a continuat procesul de implementare a proiectului în domeniul eficienței energetice a clădirilor publice cu susținere financiară a Uniunii Europene prin GIZ/MSPL.

Nr.	Denumirea proiectului	Costul total al proiectului (Contractat) 100%, lei	Costul proiectului din sursele UE, lei	Contribuția beneficiarului, Lei	Statutul proiectului
1.	Sporirea eficienței energetice a Liceului Teoretic „Dimitrie Cantemir din mun. Bălți”	24 198 062, 27	24 198 062, 27	-	Finalizat
<i>Total proiecte în domeniul EE finanțate din sursele UE prin GIZ/MSPL</i>		24 198 062, 27	24 198 062, 27	-	

Proiectul „Sporirea eficienței energetice a Liceului Teoretic „Dimitrie Cantemir din mun. Bălți” a fost finalizat, iar costurile investiționale au fost transmise beneficiarului (Primăria mun. Bălți) în trimestrul IV al anului 2023.

De asemenea, măsura dată are ca scop și sporirea nivelului de conștientizare și de promovare a beneficiilor utilizării surselor de energie regenerabile.

În acest sens, ADR Nord este implicată în cadrul Programului EcoVoucher, dezvoltat cu suportul Programului „Abordarea crizei energetice în Republica Moldova”, finanțat de UE și implementat de PNUD Moldova în parteneriat cu Agenția pentru Eficiență Energetică (AEE). În cadrul proiectului, specialiștii ADR Nord au realizat în luna decembrie o sesiune de informare a beneficiarilor de vouchere din Regiunea de Dezvoltare Nord. Beneficiarii voucherilor au avut posibilitatea să înlocuiască electrocasnicele vechi cu electrocasnice noi, mai eficiente energetic, proces ce va contribui la reducerea nivelului de CO₂ și sprijinirea procesului de adaptare a regiunii la schimbările climatice.

OBIECTIV GENERAL 3. Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de implementare a politicii de dezvoltare regională

Implementarea politicii de dezvoltare regională este susținută atât prin intermediul programelor și fondurilor naționale, precum și cele oferite de donatorii și parteneri de dezvoltare.

În acest context, ca linie distinctă pentru realizarea Politicii de dezvoltare regională au fost alocările finanțarea celor 13 proiecte, incluse în DUP 2022-2024.

Pentru semestrul I al anul 2023 mijloacele financiare ale FNDRL pentru implementarea proiectelor și organizarea și funcționarea ADR Nord s-au realizat în baza Deciziilor CNCNDRL din: 24.01.2023, 28.04.2023; 29.05.2023 și din 28.06.2023. În semestrul II, 2023 mijloacele financiare ale FNDRL au fost ajustate prin Deciziile CNCNDRL din 22.08.2023, 23.10.2023 și 18.12.2023.

Scopul acestui obiectiv este de a eficientiza procesul de implementare a politicii de dezvoltare regională, prin *crearea, îmbunătățirea și ajustarea* mecanismelor și a unui cadru instituțional corelat cu realitățile și necesitățile regionale, care să sprijine atingerea obiectivelor regionale de dezvoltare.

În acest sens acțiunile au fost orientate spre:

- Sprijinirea îmbunătățirii mecanismului de finanțare a proiectelor în domeniul dezvoltării regionale;
- Îmbunătățirea instrumentelor de monitorizare și evaluare a politicii și proiectelor de dezvoltare regională;

- Consolidarea capacităților tuturor actorilor regionali în domeniile aferente politicii de dezvoltare regională.

Pentru realizarea acestui obiectiv s-au consolidat toți actorii instituționali implicați în procesul dezvoltării regionale, astfel încât să fie asigurată o abordare unică și integrată de planificare, coordonare și evaluare a investițiilor publice sectoriale direcționate spre dezvoltarea regiunilor. Acest fapt a presupus o comunicare și colaborare eficientă între toți actorii responsabili, pentru conjugarea eforturilor comune necesare implementării proiectelor de dezvoltare regională, dar și o experiență nouă, domeniul dezvoltării locale. Este vorba de o politică de dezvoltare regională și mai nou locală cu o abordare intersectorială, care să contribuie la dezvoltarea obiectivelor din alte strategii.

În acest context, în parteneriat cu Laboratorul „Impact Ecologic și Reglementări de Mediu” al Institutului de Ecologie și Geografie al Academiei de Științe a Moldovei, au fost organizate 2 seminare științifice: „*Probleme prioritare și recomandări de ameliorare a Indicatorilor Dezvoltării Umane în localitățile urbane și rurale din Regiunea de Dezvoltare Nord a Republicii Moldova*” și „*Programul de Măsuri pentru Regiunea de Dezvoltare Nord și Planul Local de Acțiuni de Mediu EU în Bălți*”. În cadrul evenimentelor au fost prezentate problemele geodemografice ale habitatelor urbane și rurale; realizările, problemele și oportunitățile în dezvoltare a sistemelor publice de aprovizionare cu apă și sanitație din localitățile urbane și rurale ale Regiunii de Dezvoltare Nord.

În baza acordului de cooperare, în parteneriat cu Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți a fost organizat workshop-ul tematic „Dezvoltarea regională- model european de prosperitate”, desfășurat în data de 13.05.2023, cu participarea mediului academic. Acest eveniment a fost realizat în contextul marcării Zilei Europei și a avut drept scop promovarea domeniului de dezvoltare regională, mecanismele și instrumentele acestui domeniu în Regiunea de Dezvoltare Nord. Astfel, au fost prezentate proiectele implementate de către Agenția de Dezvoltare Regională Nord din sursele naționale și internaționale, inclusiv fondurile UE.

Totodată, în cadrul conferinței internaționale „Present Environment and Sustainable Development”, organizată de Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași din perioada 09-10 decembrie 2023, de către colaboratorii ADR Nord și Institutul de Ecologie și Geografie au fost prezentate „Problemele și măsurile prioritare în dezvoltarea sistemelor publice de aprovizionare cu apă și canalizare din Regiunea de Dezvoltare Nord a Republicii Moldova”.

DIRECȚII PRIORITARE

3.1. Eficientizarea operațională a procesului de implementare a politicii de dezvoltare regională

Scopul acestei direcții constă în eficientizarea procesului de implementare a politicii de dezvoltare regională. În acest sens, au fost întreprinse acțiuni pe 2 măsuri majore:

1. Sprijinirea îmbunătățirii cadrului instituțional al politicii de dezvoltare regională.

Activitățile realizate la această măsură au fost axate pe procesul de regionalizare și promovare a obiectivelor de sporire a competitivității regionale și dezvoltarea cadrului instituțional. Astfel, cu participarea ADR Nord, în cadrul normativ și legislativ au fost operate modificări și ajustări în acest sens, pentru a face posibilă dezvoltarea ascendentă a regiunii. Au fost elaborate ajustări și completări la Programul de accelerare a dezvoltării mun. Bălți ca pol de dezvoltare în conformitate cu recomandările Raportului de evaluare a Cancelariei de Stat și Ministerului Finanțelor.

În contextul obținerii statutului de țară candidată la UE a Republicii Moldova, ADR Nord s-a implicat activ la elaborarea răspunsurilor la chestionarul cu privire la Pachetul de extindere al Comisiei Europene 2023 și anume, la capitolul 22: POLITICA REGIONALĂ ȘI COORDONAREA INSTRUMENTELOR STRUCTURALE.

De asemenea, în conformitate cu HG 79 din 22.02.2023, a fost elaborat un nou Regulament de funcționare al CRD Nord, care a fost aprobat în cadrul ședinței CRD Nord din data de 29.05.2023.

Conform cadrului legislativ în vigoare, Consiliul Regional de Dezvoltare (CRD) este organul de coordonare a politicii de dezvoltare regională, iar ADR Nord, în cadrul căreia își desfășoară activitatea 4 secții cu 21 angajați, asigură secretariatul.

În vederea facilitării dialogului între actorii regionali și îmbunătățirii guvernancei locale în domeniul dezvoltării regionale, în perioada de referință au fost organizate două ședințe ale CRD Nord:

07.02.2023 – 27 participanți;

29.05.2023 – 32 participanți.

14.09.2023 – 30 participanți;

În cadrul ședințelor desfășurate au fost luate 11 decizii. Rata medie de participare a membrilor CRD Nord în anul 2023 de activitate a constituit 64,3%. Acest fapt, în mare măsură, este determinat de interesul scăzut din partea sectorului privat și sectorului civil de a se implica în domeniul dezvoltării regionale.

2. Eficientizarea procesului de monitorizare și evaluare a politicii și proiectelor de dezvoltare regională. În acest scop activitățile au fost orientate spre realizarea următoarelor aspecte: actualizarea/modernizarea bazei de date regională care va permite colectarea indicatorilor regionali, informației cu privire la proiectele cu impact regional implementate în RDN, monitorizarea atingerii rezultatelor vizate, inclusiv prin urmărirea indicatorilor de realizare.

În perioada de referință a fost completat Tabelul cu indicatorii realizați în rezultatul implementării proiectelor de dezvoltare regională și a celor soft din alte surse; elaborat Raportul de progres cu privire la implementarea POR pentru perioada ianuarie - decembrie 2023, elaborate 4 Rapoarte trimestriale de activitate al ADR Nord și un Raport anual de activitate al ADR Nord în anul 2023.

Pe parcursul anului 2023 au fost evaluate conform planului de monitorizare a durabilității și evaluarea proiectelor de dezvoltare regională 5 proiecte, implementate anterior din sursele FNDR și sursele Guvernului Germaniei:

- 1) „Crearea condițiilor de aprovizionare cu apă potabilă locuitorilor a 15 sate din raionul Soroca”;
- 2) „Modernizarea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare în orașul Dondușeni și satele Dondușeni, Corbu, Țaul, Climăuți, Tîrnova (etapa I)”;
- 3) „Creșterea indicilor de eficiență energetică a Instituției Medico-Sanitare Publice „Centrul de Sănătate Edinet”;
- 4) Îmbunătățirea serviciilor de aprovizionare cu apă și canalizare în raionul Rîșcani”;
- 5) „Apă pentru viață în regiunea de Nord: raioanele Florești și Soroca”.

În acest sens au fost solicitate informații de la beneficiari și organizate 5 vizite în teritoriu pentru monitorizarea post implementare a proiectelor. În rezultat au fost elaborate 5 Rapoarte de evaluare, cu recomandări și concluzii.

Exercițiul de evaluare a proiectelor a fost realizat în conformitate cu *Instrucțiunea privind monitorizarea și evaluarea implementării proiectelor de dezvoltare regională* aprobată prin Ordinul MADRM nr.149 pe data de 23.07.2021, în scopul aprecierii eficacității acțiunilor întreprinse în cadrul proiectelor, progresul realizat în raport cu obiectivele stabilite, în vederea estimării contribuțiilor aduse în atingerea obiectivelor politicii de dezvoltare regională și diminuarea disparităților de dezvoltare.

În perioada de referință specialiștii SME au evaluat 2 Programe Sectoriale Regionale: în domeniul sporirii atractivității turistice a RDN și respectiv aprovizionării cu apă și sanitație.

la data de 20.11.2023 specialiștii ADR Nord au participat la o întâlnire cu compania contractată de MIDR pentru discutarea conceptului Sistemului informațional pentru gestiunea proiectelor de dezvoltare regională și locală ce urmează a fi dezvoltat cu finanțarea GIZ.. Produsul companiei contractante urmează a fi prezentat conform contractului în luna mai 2024.

3. Utilizarea sistemului geospațial GIS.

În perioada de raportare a avut loc cartografierea tuturor destinațiilor turistice din RDN, care au fost ulterior vizualizate într-o hartă digitală privind promovarea potențialului turistic al Regiunii de Dezvoltare Nord, care

urmează a fi amplasată pe site-ul investnorth.md. La moment este în proces de elaborare o hartă digitală, care va fi integrată în conținutul Programului de Revitalizare Urbană a orașului Briceni.

3.2. Suport în consolidarea mecanismului de finanțare al proiectelor de dezvoltare regională

În scopul realizării acestei direcții acțiunile au fost axate pe următoarele măsuri:

- *Atragerea investițiilor în regiune prin aplicarea la diferite programe și proiecte naționale și externe cu excepția FNDRL.*

În anul 2023, semestrul I, ADR Nord a elaborat și aplicat 4 concepte de proiecte (CP): 2 CP la Programul transnațional Interreg NEXT Dunărea, 1 CP AOD Estonia și 1 CP la Ministerul Afacerilor Externe a Letoniei.

- *Sporirea gradului de cooperare regională și transfrontalieră prin aplicare la diferite programe transfrontaliere/transnaționale.*

Cooperarea regională și transfrontalieră servește drept platformă de abordare a provocărilor și nevoilor comune în domeniile specifice, aplicabile în aria programelor și strategiilor, unde actorii naționali, regionali și locali vin să le enunțe și să contribuie la rezolvarea lor prin proiecte comune transnaționale și transfrontaliere, cu rezultate tangibile.

În perioada de referință, ADR Nord a participat la ajustarea programelor și documentelor aferente acestora (Programul Interreg NEXT Dunărea, România-Republica Moldova, inclusiv ghidul solicitantului, Bazinul Mării Negre) în cadrul Grupului național de lucru pentru coordonarea implementării programelor de cooperare transfrontalieră și transnațională.

Totodată, există și alte oportunități de finanțare cum ar fi: Rețeaua Enterprise Europe, Programul Cosme, Programul Europa Creativă, Orizont Europa, etc., care sunt regulat monitorizate de specialiștii ADR Nord în vederea lansării apelurilor de proiecte și diseminării informației APL interesate din regiune.

Odată cu lansarea apelului de proiecte pe Programul transfrontalier Interreg-Next Ro-Md 2021-2027 în luna august 2023 specialiștii ADR Nord au identificat parteneri transfrontalieri pentru a dezvolta 2 proiecte transfrontaliere. În acest context au fost organizate ședințe comune și întâlniri bilaterale.

3.3. Dezvoltarea capacităților actorilor regionali în domeniile relevante politicii de dezvoltare regională

Pentru realizarea acestei măsuri, intervențiile aferente acesteia au fost axate pe dezvoltarea capacităților actorilor regionali (ADR Nord, CRD Nord, APL de nivelul I, II, antreprenori) în domeniile relevante politicii de dezvoltare regională, prin participarea acestora la diferite sesiuni de instruire, ateliere de lucru, mese rotunde, vizite de studiu, etc. În acest sens, în perioada ianuarie - decembrie 2023 au fost organizate mai multe forme de instruire cu participarea actorilor regionali, după cum urmează:

În perioada de referință a fost desfășurată 1 vizită de studiu în contextul facilitării participării a 5 antreprenori din RDN la expo-târgul internațional „Republica Moldova Prezintă” desfășurat în or. Brașov, România, în perioada 22-25 iunie 2023. Vizita a fost organizată în cadrul programului de Cooperare pentru Dezvoltare al Republicii Cehe, Aid for Trade, proiectul „Promovarea antreprenorilor din nordul Moldovei și dezvoltarea capacității acestora pentru a crește productivitatea, exportul și accesul la noi piețe”

Capacitățile instituționale ale actorilor regionali, menționate în tabelul de mai sus, au fost fortificate în domeniile: dezvoltare urbană, planificare strategică, atragerea investițiilor, achiziții publice, apă și sanitație, marketing, managementul financiar, elaborarea hărților în aplicația QGIS, completarea cererilor de finanțare a proiectelor și alte domenii ce fac parte a procesului de dezvoltare regională și urbană.

Dezvoltarea capacităților actorilor regionali pe forme de instruire

Forma de instruire	Număr sesiuni	Număr de participări			
		ADR Nord	CRD Nord	APL I, II	Total
Sesiuni de instruire	38	123	1	81	205
Ședințe, ateliere de lucru, mese rotunde	21	106	89	33	228
Conferințe, forumuri, vizite de studii	10	46	12	43	101
Total:	69	275	102	157	534

În vederea preluării bunelor practici din Regiunea de Dezvoltare Vest a României în implementarea proiectelor de dezvoltare regională și atragerea fondurilor europene în contextul pre-aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană, în perioada 5-8 decembrie 2023 o delegație din 4 persoane din ADR Nord și aparatul MIDR au efectuat o vizită de lucru la Agenția pentru Dezvoltare Regională a Regiunii Vest, cu sediul în Timișoara, România.

PROVOCĂRI ȘI RISCURI

Interesul scăzut din partea APL din RDN pentru participarea la concursurile de proiecte organizate de MIDR reduce atragerea investițiilor în regiune și, respectiv, numărul de proiecte implementate la nivel regional. Totodată, capacitățile limitate ale APL de a dezvolta și implementa proiecte stagnează ritmul dezvoltării comunităților și, respectiv, al regiunii. Deseori, calitatea cererilor de finanțare, inclusiv a documentației tehnice și devizelor de cheltuieli elaborate de aplicant și instituțiile competente, este de un nivel scăzut și reprezintă în mod direct nivelul de pregătire și organizare a echipelor de proiect din partea beneficiarilor. Acest fapt reprezintă o constrângere în asigurarea continuității și durabilității proiectelor de dezvoltare regională.

Una dintre provocările pentru orașele, care au elaborat Programele de Revitalizare Urbană (PRU), a constituit timpul limitat al APL, dedicat pentru implicarea în scrierea și dezvoltarea PRU, plus elaborarea Cererii de finanțare pentru participarea la concursul de proiecte pe domeniul dezvoltării urbane, revitalizării economice și sociale a orașelor (ediția noiembrie 2022). Acesta a fost și unul din motivele, că nu toate orașele din RDN au aplicat la concursul de proiecte cu finanțare din FNDRL.

Participarea redusă în cadrul CRD Nord a membrilor reprezentanți ai sectorului privat și asociativ este determinată, în mare parte, de motivația scăzută în eligibilitatea accesării FNDRL care este destinat în special pentru APL.

Prin urmare, a fost modificat Regulamentul - cadru al Consiliului Regional pentru Dezvoltare, Anexa nr. 2 la Hotărârea Guvernului nr. 127 din 8 februarie 2008, fiind micșorat numărul membrilor CRD. Astfel, în componența nouă a CRD Nord au rămas 34 membri din 48 de până acum, micșorându-se numărul reprezentanților sectorului privat și a sectorului asociativ, care vor fi selectați prin concurs.

Nealocarea la timp a surselor financiare pentru achitarea lucrărilor de construcție realizate în cadrul proiectelor de dezvoltare regională creează situații de tergiversare pentru implementarea proiectelor investiționale.

La fel, asigurarea prefinanțării și cofinanțării în cadrul proiectelor externe prezintă o provocare majoră în vederea aplicării, și ulterior implementării proiectelor, contribuind la descreșterea numărului de proiecte depuse și respectiv implementate la nivel regional din alte surse decât FNDRL.

Lipsa unei baze de date comune cu privire la implementarea proiectelor la nivel național și respectiv regional creează riscuri de raportare eronată și tergiversată. La fel este complicat de realizat procesul de colectare a

datelor de la autoritățile publice locale din regiune, care implementează proiecte de dezvoltare regională și respectiv locală, în special din alte surse decât FNDRL.

Provocările și riscurile descrise mai sus vor fi abordate în următoarea perioadă de planificare în comun cu toți actorii care implementează politicile naționale, regionale și, respectiv, locale.

BUNE PRACTICI ȘI LECȚII ÎNVĂȚATE

Acordarea, de către ADR Nord a asistenței informaționale și metodologice autorităților publice locale în vederea consolidării capacităților și instruirii persoanelor responsabile este un proces efectiv în vederea îmbunătățirii calității procesului de planificare și implementare a proiectelor și minimizării erorilor aferente. Pentru a obține rezultatele dorite într-un proiect dintr-un domeniu tehnic, este indispensabilă implicarea experților și a părților interesate în procesul de planificare și implementare a proiectelor de infrastructură la scară largă.

Extinderile repetate a perioadelor de execuție a lucrărilor în cazul unor companii fără capacitate și credibilitate (SRL „Sarco ENGINEERING”) nu soluționează riscurile, ci induc costuri financiare sporite și termeni temporali depășiți. Rezilierea Contractului și contractarea altei companii s-a dovedit a fi cea mai bună soluție în cazul proiectului de eficiență energetică în mun. Bălți, finanțat din sursele UE prin GIZ.

De asemenea, păstrarea dialogului continuu cu secțiile agenției, actorii regionali și locali, discutarea în comun a tuturor provocărilor parvenite din exterior, condițiilor impuse, situațiilor neprevăzute duce la eficientizarea activității agenției și dezvoltarea profesională continuă pe domeniile prioritare de activitate.

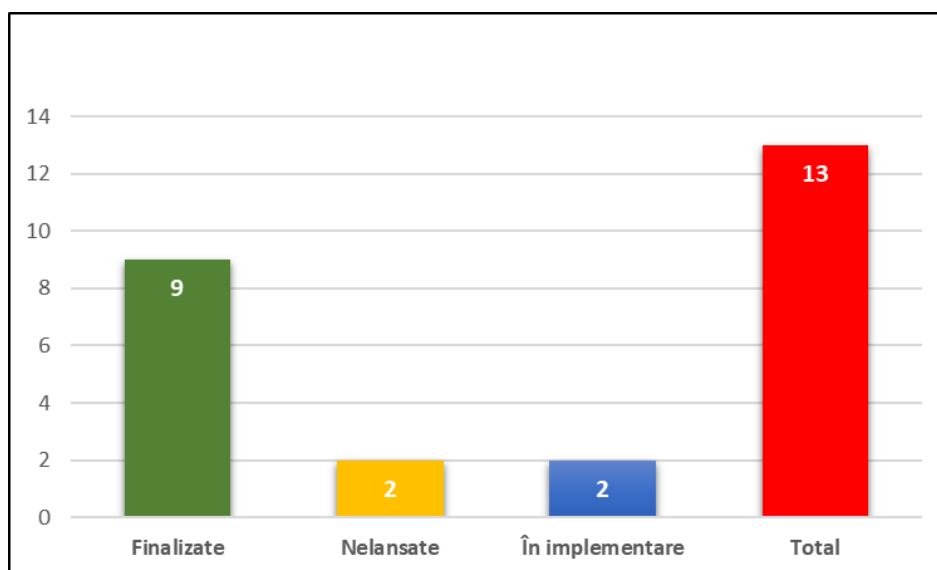
Conlucrarea / colaborarea cu toți actorii implicați în procesul de elaborare și actualizare a politicilor naționale, regionale și locale, inclusiv în domeniul dezvoltării urbane, revitalizare economică și socială a orașelor, generează rezultate pozitive. Implicarea partenerilor externi în procesul de dezvoltare regională / urbană și cofinanțarea proiectelor de dezvoltare urbană, produce efecte benefice.

Procesul de colectare a datelor și sau indicatorilor trebuie să se desfășoare cu alocare suficientă de timp, resurse adecvate și instrumente eficiente în acest sens, iar exercițiul de planificare strategică trebuie sincronizat cu perioada de planificare bugetară pentru anul următor în vederea reflectării priorităților investiționale, inclusiv în cadrul PRU.

CONCLUZII

Programul Operațional Regional (POR) Nord este principalul document de programare elaborat la nivelul Regiunii de Dezvoltare Nord (RDN) și, care asigură corespondența dintre Strategia Națională de Dezvoltare Regională (SNDR) 2022-2028 și intervențiile programate la nivelul regiunii.

Din totalul de 13 proiecte, aprobate în DUP 2022-2024 pentru RDN pe parcursul anului 2022 și anului 2023 au fost implementate sau sunt în curs de implementare 11 proiecte, ceea ce constituie 85%, deoarece pentru 2 proiecte nu a fost aprobată finanțare nefiind lansate spre implementare.

În luna noiembrie 2023, MIDR a lansat concursul de selectare a proiectelor, programul de dezvoltare regională, apel pe listă, în cadrul căruia ADR Nord a depus 6 Note Conceptuale pe domeniul de intervenție 3 Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare regionale, Măsura 3.1 Aprovizionare cu apă și sanitație.

La fel, în al II-lea semestru 2023 au fost semnate contracte de finanțare și lansate spre implementare 7 proiecte de dezvoltare regională în domeniul Dezvoltării urbane și a orașelor poli de creștere.

Investițiile continue în dezvoltarea profesională a angajaților ADR Nord și actorilor regionali prin participarea la diverse programe de instruire, cursuri de dezvoltare profesională pe domeniile prioritare dezvoltării regionale, dar și atragerii fondurilor și investițiilor europene vor contribui benefic la accelerarea procesului de dezvoltare regională.

De asemenea, includerea în activitatea instituțiilor publice a noilor tehnologii (punerea în aplicare a unei baze de date centralizator) ar eficientiza considerabil procesul de monitorizare și colectare a principalilor indicatori de dezvoltare regională planificați și realizați.

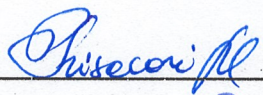
Atragerea investițiilor externe ar trebui să fie o prioritate pentru realizarea obiectivelor SNDR și POR Nord. Specialiștii agenției permanent caută surse de finanțare alternative pentru acoperirea necesităților regiunii, care aduc plus valoare activității agenției și contribuie la realizarea obiectivelor stabilite, prin aplicarea la diferite programe de finanțare externă și, totodată, susținând autoritățile publice locale de ambele niveluri.

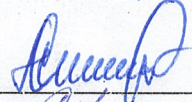
Acestea și alte concluzii și recomandări se vor regăsi în POR Nord pentru următoarea perioadă de planificare care urmează a fi demarată în anul 2024.

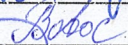
Director ADR Nord: Maria PRISACARI

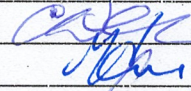
ELABORAT:

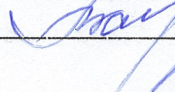
Șefa SME: Ala CUCU
Șefa SPCR: Elena BOBOC
Șef SMIP: Constantin BÂNDIU
Șef SA: Ion ILIEV
Contabil-șef: Svetlana BAZATIN

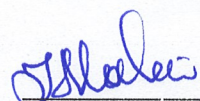

COORDONAT:

Șef Direcție politici de dezvoltare regională și locală
Șef adjunct direcția politici de dezvoltare regională și locală
Secția programe de dezvoltare regională și locală

Igor MALAI

Denis LUNGUL